

УДК [94:37](438+476+477.8+474.5)

“1918/1924”

Р 83

Оксана РУДА

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ у 1918 – 1924 роках

У статті висвітлено політику Другої Речі Посполитої в освітній сфері у 1918 – 1924 рр. Досліджено нормативно-правову базу регулювання діяльності освітніх закладів Польщі, проаналізовано основні тенденції розвитку та функціонування народних, середніх і вищих навчальних закладів, а також учительських семінарій.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, освітні заклади, учительські семінарії, освітня політика, нормативно-правові акти.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розбудови української державності важливу роль відіграє виховання молодого покоління, адже саме воно вирішуватиме долю нашої країни у недалекому майбутньому. Не дивно, що дослідники виявляють неабиякий інтерес до проблеми розвитку освіти та освітнього законодавства саме у зламні періоди, пов'язані з відновленням державності, як-от після проголошення незалежності Другої Речі Посполитої 1918 р. Комплексний аналіз освітньої політики відновленої Польщі дає змогу з'ясувати основні завдання, які постали перед польською освітньою системою, та шляхи їх реалізації. Це сприяє всебічному вивченню освітніх процесів у Другій Речі Посполитій у контексті польської національної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що освітня політика Другої Речі Посполитої 1918 – 1924 рр. у початковому, середньому та вищому шкільництві спеціально не аналізувалася. Окремі аспекти обраної теми висвітлені в публікаціях українських і польських дослідників. Л. Алексієвець дослі-

дила проблеми розвитку початкової освіти польської держави у 1918 – 1926 рр. і реформування освітньої системи [1]. А. Василюк проаналізувала проблеми розвитку та реформування освіти Другої Речі Посполитої початку ХХ ст. [2]. М. Галай дослідив політику польської держави 1918 – 1924 рр. у галузі початкової освіти та систему підготовки вчителів [3], [4]. Питання підготовки учительських кадрів у Польській державі порушено у праці Т. Завгородньої [5]. Авторка проаналізувала характерні особливості політики Другої Речі Посполитої в сфері підготовки учителів, дослідила функціонування учительських семінарій, охарактеризувала зміст та методи педагогічної освіти у Польщі. Проблема розвитку початкової освіти Польщі 1918 – 1932 рр. присвячена праця польського дослідника К. Тшебятовського [12]. Польський учений Е. Юсько дослідив законодавчу базу про обов'язкову початкову освіту та шляхи реалізації освітніх законів [10].

Метою статті є висвітлення особливостей розвитку освітньої політики Другої Речі Посполитої у 1918 – 1924 рр., зокрема політики органів законодавчої та виконавчої влади Польщі щодо початкового, середнього та вищого шкільництва окресленого періоду. Хронологічні межі дослідження не випадкові: нижня збігається із завершенням першої світової війни та відновленням самостійності Польщі, а верхня – з прийняттям 31 липня 1924 р. сеймом закону, що змінив організацію системи освіти та зумовив розбудову мережі польськомовного шкільництва, скорочення кількості шкіл національних меншин і запровадження утраквістичних (двомовних) навчальних закладів.

Створення нової освітньої системи було однією з ключових проблем, яку довелося розв'язувати Польщі після проголошення незалежності у 1918 р. Утворена з трьох різних територій, що входили до складу Австро-Угорщини, Росії та Німеччини, мали різні традиції та історію, багатонаціональна Польська держава (за переписом 1921 р. у її кордонах проживало 64% поляків, 16% українців, 10% євреїв, 5% білорусів, 4% німців, 1% інших національностей, зокрема чехів, росіян, словаків, вірмен, татар, литовців та ін.), постала перед проблемою низького освітнього рівня населення [6, 459]. Так, на теренах, які раніше перебували під владою Росії, обов'язкової початкової освіти взагалі не було.

У народних школах, що там функціонували, навчання тривало три – чотири роки і велося російською мовою, а польською мовою діти навчалися лише в нечисленних приватних закладах. У Галичині, хоча й існували постанови та розпорядження щодо обов'язковості шкільництва, лише близько половини дітей навчалися в шестикласних школах у селах і семикласних у містах. Натомість польська мова тут використовувалася в освітніх закладах усіх рівнів, включно з вищими. Найкращою ситуація з початковою освітою була на тих теренах, які раніше перебували під владою Пруссії: тут закон про обов'язкове навчання виконувався майже повсюдно. У восьмикласних школах викладання велося німецькою мовою [8, 319].

Організацію шкільництва ускладнювало те, що у кожній з трьох об'єднаних частин тривалий час діяли різні економічні, політичні, суспільні та правові системи, а отже, різні з організаційного, програмного та дидактичного поглядів шкільні системи [12, 20]. Передовсім польська влада змушена була уніфікувати освітню систему, щоб позбутися чинної двоїстої системи шкільної організації та адміністрації. Це стало можливим лише після остаточного встановлення державних кордонів, важливо було також забезпечити належні умови для поширення та засвоєння західноєвропейських освітніх цінностей, налагодити зв'язок європейської освіти з національною, а також ізолювати польську освіту від впливу держав-анексантів. З огляду на складність цих завдань, реформування освітньої системи та запровадження єдиної загальної світської освіти потребувало чималих зусиль [1, 235 – 237].

Розвиток освіти на усіх теренах Другої Речі Посполитої був визнаний важливим напрямом державної політики. Відсутність уніфікованої освітньої системи, а також негативний вплив на неї першої світової війни, необхідність розв'язання проблем матеріального та кадрового забезпечення освітньої сфери змусили уряд незалежної Польщі уже на початку своєї діяльності впроваджувати важливі зміни до системи освіти [3, 41]. Однак, як зазначалося, деякий час у Польській державі ще діяла стара освітня система. Так, у Галичині продовжувала існувати крайова шкільна рада, а на решті теренів освіта підпорядковувалася створеному 1918 р. міністерству віровизнань і публічної освіти,

що ділилося на шість департаментів з 21 відділом. Ще до відновлення незалежності Польщі 7 листопада 1918 р. Тимчасовий народний уряд серед низки майбутніх суспільних реформ передбачив запровадження загальної та безкоштовної світської шкільної освіти [III].

Одним із перших документів, які регулювали засади освітньої політики держави, став закон від 7 лютого 1919 р. про шкільний обов'язок [II]. Він передбачав запровадження безкоштовного загального шкільництва, підпорядкованого світським інституціям, та обов'язкового навчання дітей віком від 7 до 14 років у державних або приватних школах, у домашніх умовах за державними навчальними програмами з подальшим складанням іспиту шкільному інспекторові, який би засвідчив рівень знань учня. Закон запровадив обов'язкове навчання і необов'язкове відвідування школи.

Згідно з законом, у структурі шкільної адміністрації з'явився новий орган – шкільний нагляд, складовою якого став відділ шкільної опіки, що з-поміж іншого визначав тривалість перерв у навчанні під час сезонних польових робіт. Новостворені органи також опікувалися питаннями відвідуваності, зобов'язуючи керівників шкіл щомісяця подавати списки учнів, які не відвідують заняття. За недотримання батьками чи опікунами вимог про обов'язкову освіту, умисне укривання дитини шкільного віку від вступу до школи та позбавлення її можливості здобути початкову освіту передбачався штраф у розмірі близько 100 польських марок (150 крон) або до п'яти днів ув'язнення. Безпричинне невідвідування учнями школи каралося штрафом у розмірі близько 40 польських марок (60 крон) або ув'язненням до двох днів. Від навчання у школі звільнялися діти з фізичними та розумовими вадами, а також ті, що проживали більше 3 км від найближчої школи або були позбавлені доступу до неї через природні перешкоди.

Державні школи мали бути створені у тих місцевостях, де упродовж останніх трьох років налічувалося не менше 40 дітей шкільного віку. Якщо їх було менше, дозволялося об'єднувати учнів із різних місцевостей, розміщених на відстані не більше 3 км, але лише у межах однієї гміни (муніципалітету) [6, 499], [10, 1].

У ст. 8 закону йшлося про те, що в перехідний період, доки семирічні школи не будуть створені на всіх теренах, продовжать працювати чотирирічні заклади з обов'язковим трирічним доповнювальним навчанням або п'ятирічні школи з дворічним навчанням [II, 193]. Згідно з розпорядженням міністра від 8 серпня 1919 р. про запровадження доповнювального навчання на підставі “Декрету про шкільний обов'язок” [X], учні початкових шкіл, у яких навчання тривало менше семи років, до досягнення чотирнадцятирічного віку мали відвідувати шкільні заняття не менше чотири години на тиждень упродовж навчального року, а після їх завершення отримували відповідне свідоцтво. Однак через складну економічну ситуацію в державі це розпорядження повною мірою не виконувалося [10, 2].

Хоча декрет про шкільний обов'язок набув чинності не одразу, а лише 1932 р. (та й у 30-х роках у сільській місцевості його не завжди виконували), він значно активізував створення та діяльність державних народних шкіл: якщо 1910 р. у 18 404 школах навчалася 2 431 836 учнів, то 1920/21 навч. р. було 25 497 шкіл і 2 946 600 учнів, а 1921/22 навч. р. – уже 27 414 закладів з 3 197 008 учнями [VIII, 278], [IX, 159]. Однак, попри розвиток мережі початкових шкіл, у 1922/23 навч. р. у них навчалася лише 69% усіх дітей шкільного віку [11].

Частина учнів навчалася у приватних початкових шкільних закладах, що відіграло важливу роль у розвитку освіти національних меншин. Проте навіть у тих нечисленних приватних школах польська влада всіляко намагалася обмежити навчання учнів за національними підручниками та заохочувала вивчення польської мови, історії та географії.

Обов'язкове шкільництво на теренах Польської держави запроваджувалося поетапно. Так, 10 березня 1920 р. восьмирічне навчання було замінене семирічним на теренах, які раніше входили до складу Пруссії. Обов'язкове семирічне навчання було запроваджене у 1923/24 навч. р. на території Варшавського, Лодзького та Білостоцького шкільних округів [XI]. Натомість у Галичині надалі залишалася чинним австрійське шкільне законодавство, а перші зміни до нього почали вноситися лише у 1925 – 1926 рр.

Хоча, згідно з законом, зміни у системі освіти мали бути повністю зреалізовані на усій території Польщі до початку

1929/30 навч. р., у 1938 р. у школах навчалося 4 701 200 учнів, або 90% усіх дітей шкільного віку Польщі. Запровадження обов'язкового навчання гальмувала низка факторів, серед яких недостатньо розвинена мережа народних шкіл, низький рівень їх організації, брак учителів, приміщень і шкільного обладнання, а також скрутне економічне становище в державі, низький рівень свідомості сільського населення [10, 2 – 7].

Згідно з законом від 4 червня 1920 р., керівним органом шкільної адміністрації стало міністерство віровизнань і публічної освіти. За розпорядженням міністра від 8 лютого 1921 р. було уніфіковано шкільну структуру: крайова шкільна рада припинила свою діяльність, натомість було створено Львівський шкільний округ, до якого увійшли Львівське, Станіславівське, Тернопільське, а до вересня 1921 р. – ще й Краківське воєводства [XII]. Головною метою запроваджених змін була централізація шкільництва. Створені кураторії стали шкільною владою другої інстанції з повним вилученням впливу громадських чинників. Чинні повітові шкільні ради втратили повноваження, поступившись місцем шкільним інспекторам. Міські та сільські шкільні ради були позбавлені права добору учителів, цю функцію було передано шкільним кураторіям та інспекторам.

Питання уніфікації шкільництва та запровадження загальнодержавного шкільного обов'язку відображенні у Конституції від 17 березня 1921 р. Зокрема, обов'язком батьків ст. 94 визначала “виховання справжніх громадян Вітчизни і забезпечення їм щонайменше початкової освіти”. У ст. 117 підтверджено право кожного громадянина навчати, засновувати школи чи виховні заклади, керувати ними, за умови виконання усіх вимог до кваліфікації вчителів, безпеки учнів і лояльного ставлення до держави. У ст. 118 йшлося про те, що навчання у початкових школах є обов'язковим для усіх громадян держави, в ст. 119 стверджувалося, що навчання у державних школах є безоплатним, а обдарованим учням держава надає стипендії для подальших студій у середніх і вищих навчальних закладах [XVIII, 650 – 655].

На розвиток шкільництва вплинули також два закони від 17 лютого 1922 р.: про заснування та утримання народних шкіл і про будівництво шкіл. Згідно з законом, обов'язок заснування та утримання шкіл покладался на державу та муніципалітет. План

шкільної мережі та всі подальші зміни у ньому визначав шкільний інспектор за участі органів шкільного самоврядування гміни, затверджував його на підставі рішення шкільної повітової ради куратор шкільного округу. Ступінь організації школи залежав від кількості учнів у окрузі. Так, якщо у місцевості проживало не більше 60 дітей шкільного віку, то створювалася однокласна школа, від 61 до 100 – двокласна, від 101 до 150 – трикласна, від 151 до 200 – чотирикласна, від 201 до 250 – п'ятикласна, від 251 до 300 – шестикласна, понад 300 дітей – семикласна [XVII, 282]. Якщо у перші роки відновлення незалежності Польщі в державі діяло 92% однокласних шкіл і лише 2% – семикласних, то станом на початок 1925 р. семикласних шкіл було вже 7%, а однокласних лише 57% [11]. Кількість учителів залежала від кількості класів і визначалася за співвідношенням: “один клас один учитель”. Однак там, де запроваджувалися окремі відділи, учителів могло бути й більше. Кошти на створення та утримання шкіл мали покриватися з державного бюджету, комунальними службами, фондами та меценатами. Згідно з законом, державний бюджет мав покривати витрати на наукову допомогу, матеріальне забезпечення навчання, потреби бібліотек, підручники, а гміна – решту потреб школи, зокрема, приміщення, зовнішнє облаштування, освітлення та опалення, утримання служб, дотримання порядку і чистоти [3, 43].

Відповідно до закону про будівництво шкіл, гміна зобов'язувалася надати шкільним закладам відповідні приміщення, землю під забудову, для спортивних майданчиків і шкільного городу, будівництва житла учителям, а також перебудувати, відповідно до чинних вимог, уже наявні приміщення [XVI]. Однак гміни були не в змозі виконати фінансові зобов'язання, покладені на них законами від 17 лютого 1922 р. і розпорядженням від 30 травня 1923 р. “Про виконання Закону від 17 лютого 1922 року “Про закладання і утримання публічних початкових шкіл” [XIII]. Натомість держава звільнялася від обов'язку покривати ці витрати, а мала надавати лише наукову допомогу, зокрема, фінансувати витрати на засоби візуалізації навчання, навчальну літературу та інші навчальні матеріали. Як наслідок, матеріальне забезпечення, створеної розгалуженої мережі народних шкіл, залишалося на

низькому рівні, що негативно вплинуло на якість здобутої учнями початкової освіти, а в подальшому – й середньої [11].

Діяльність середніх освітніх закладів зазнала істотних змін, вже починаючи з 1919 р. принципи їх роботи упродовж 1919 – 1925 рр. викладені в науковій програмі для середніх шкіл, неодноразово доповнювалися та розширювалися [VII]. Основним завданням середньої школи програма визначала фізичне, інтелектуальне та моральне виховання молоді, а не підготовку до вищої освіти [11]. Відповідно до програми, восьмирічна середня школа поділялася на два типи: нижчий, трирічний (нижча гімназія) та вищий, п'ятирічний (вища гімназія). Існувало чотири типи гімназій: класичні (з латинською і грецькою мовами навчання); гуманістичні (з латинською мовою); математично-природничі і неокласичні. Типовим прикладом шкільного дуалізму і предметом гострих дискусій були восьмирічні гімназії, оскільки вступати до вищих навчальних закладів могли лише випускники цих гімназій, а навчалися там здебільшого вихідці із заможних родин. Формально вступити до гімназії можна було, склавши іспит на базі чотирьох класів народної школи, однак насправді переважна більшість дітей потрапляла до гімназій після спеціальної домашньої підготовки або після підготовчих класів, організовуваних при приватних гімназіях. Вихідців із робітничих і селянських сімей там навчалося менше 14%, а серед студентів вищих навчальних закладів їх частка ледь сягала близько 7%, це при тому, що такі родини становили близько 80% усього населення Польщі [1, 236 – 238], [2]. Частина суспільства критикувала ці гімназії за “елітарність” та ускладнення для вступу учнів із незаможних родин, натомість консервативна частина вважала, що такі заклади виховують культурну еліту суспільства [11]. Лише закон від 11 березня 1932 р. вніс у середнє шкільництво певні зміни уніфікаційного характеру. Загалом же кількість середніх шкіл значно зросла: з 463 установ (126 179 учнів) у 1910 р. до 719 шкіл (201 153 учні) у 1920/21 навч. р. та 762 (227 129 учнів) у 1922/23 навч. р. відповідно [VIII, 278], [IX, 158].

Починаючи з 1919 р. змін також зазнали приватні середні навчальні заклади, внесок яких у здобуття учнями середньої освіти був чималим. Станом на 1920/21 навч. р. таких шкіл було 520 (з них 150 чоловічих, 244 жіночих і 126 коєдукаційних).

Попри те, що міністерство зобов'язувало їх використовувати програми, укладені для державних шкіл, вони користувалися певною свободою у виборі як програм, так і методики викладання. Однак, відповідно до розпорядження міністерства від 17 травня 1919 р., відмінні програми могли використовувати лише ті школи, які брали участь у педагогічних експериментах. Решта шкіл використовували типові програми [IV, 10]. У 1921 р. міністерство видало розпорядження, яке, в разі його реалізації, могло суттєво поліпшити становище приватних середніх шкіл і підвищити їх роль у цілій освітній системі. У ньому йшлося про можливість отримання цими закладами коштів із державних фондів на покриття прогалин у шкільних бюджетах, які виникали через звільнення від оплати навчання молоді з незаможних родин [IV, 6 – 7]. Однак чинність цього розпорядження, що могло істотно вплинути на демократизацію середнього шкільництва, через економічну ситуацію в державі та недофінансування освітньої сфери була призупинена постановою від 24 листопада 1923 р. [V], [9, 112 – 115].

У 20-ті роки ХХ ст. реформування вимагала також система підготовки учительських кадрів. Як і шкільництво, вона потребувала загальнодержавної уніфікації, оскільки навчання в державних і приватних учительських семінаріях велося за різними навчальними програмами, з різними назвами навчальних дисциплін, змістом і кількістю годин.

З відновленням польської державності діяльність учительських навчальних закладів була регламентована “Декретом про підготовку вчителів народних шкіл в Польській державі” від 8 лютого 1919 р. [I]. Відповідно до цього документа, термін навчання в учительських семінаріях, які поділялися на державні та приватні, жіночі та чоловічі, продовжувався до п'яти років. Туди могли вступати учні віком від 14 до 20 років, які завершили навчання у народній школі III ступеня. Навчання було безкоштовним, перші три роки мало загальноосвітній характер, а два останні передбачало професійну підготовку. Відповідно до ст. 6, семінаріям надавався статус середньої професійної школи, а її випускники не мали права вступати у вищі навчальні заклади. Зміст цієї статті був зумовлений низкою різноманітних чинників: тогочасними суспільними умовами, низьким рівнем загальної освіти, нагальною

потребою в учителях, неможливістю надання належного рівня освіти в учительських семінаріях через невідповідні матеріальні умови цих закладів тощо.

Базовим документом, який регулював діяльність семінарій, була навчальна програма. Перші програми для семінарій міністерство почало впроваджувати наприкінці 1918/19 навч. р., а вже у 1921/22 навч. р. за новою програмою навчалися в усіх подібних закладах. Програма не вносила істотних змін до змісту навчання чи переліку предметів (це було зроблено 1926 р.), натомість змінювала кількість годин, відведених на навчальний процес [11]. У програмі йшлося про те, що навчання повинно зацікавлювати майбутніх вчителів і спрямовувати їх на самостійне поглиблення своїх знань [4, 283], [5].

Вимоги щодо професійної кваліфікації вчителів середніх шкіл і учительських семінарій містив виданий 26 вересня 1922 р. закон [XIX]. Згідно з законом, право навчати у цих освітніх закладах мали особи, які здали іспит на вчителя середньої школи або мали вищу освіту та відбули практику в одному з цих закладів. А вже 29 січня 1923 р. міністр підписав розпорядження, відповідно до якого кандидат на посаду вчителя середньої школи повинен здати науковий і педагогічний іспит перед державною екзаменаційною комісією [XIV]. До екзамену допускалася молодь, що мала польське громадянство, бездоганну репутацію та завершене трирічне навчання на філософському факультеті університету [4, 284]. Як наслідок, найбільше вчителів низького рівня кваліфікації було серед українців. Так, 1925 р. таких учителів у середніх школах і семінаріях було 43%.

Вище шкільництво отримало свій “Закон про вищі школи Польщі” 13 липня 1920 р., що набув чинності 15 вересня того ж року, водночас австрійське освітнє законодавство втратило юридичну силу [XV]. Відповідно до цього закону, всі вищі навчальні заклади поділялися на академічні (мали право надавати наукові ступені та користувалися автономією) та неакадемічні (не мали таких прав). Головним їх завданням було визначено служіння науці та вітчизні, а також підготовка фахівців для різноманітних сфер суспільного життя і наукових досліджень [XV, 1277 – 1278]. Закон значно розширив автономні права навчальних закладів, зокрема повноваження органів самоуправління

установ: академічного сенату, ректора, факультетських рад і деканів. Навчальні заклади мали право самостійно ухвалювати внутрішні закони, статuti, запроваджувати суди для студентських справ тощо [7]. Відповідно до ст. 9, єдиною мовою викладання у всіх вищих навчальних закладах запроваджувалася польська. Як наслідок, Львівський університет втратив статус двомовного, тут були закриті усі кафедри з українською мовою викладання. Також законом вводився “numerus clausus” – відсоткова норма вступу до вищих шкіл представників непольських національностей – з метою зменшення перенавантаженості навчальних аудиторій. Водночас при вступі перевага надавалася молоді, яка служила в польській армії чи закінчила польськомовну школу. І хоча з кожним роком вищих навчальних закладів ставало більше (у 1921/22 навч. р. існувало 16 вишів, де навчалася 5 708 студентів), що уможливило доступ до вищої освіти більшій кількості населення, українці були певною мірою позбавлені можливості здобувати вищу освіту [IX, 238].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що у перші роки існування Другої Речі Посполитої уряд активно заходився реформувати освітню галузь, зокрема уніфікувати її. Чимало зусиль було докладено до розбудови та відновлення шкільної інфраструктури. Важливим досягненням освітньої політики Польщі у 20-х рр. ХХ ст. було запровадження низки важливих законів, які регулювали діяльність народного, середнього та вищого шкільництва, що сприяло розбудові шкільної мережі. Зокрема, вагомими здобутками стали запровадження безкоштовного загального шкільництва та обов’язкового навчання дітей віком від 7 до 14 років, загальнодержавна уніфікація середнього та вищого шкільництва, а також системи підготовки учительських кадрів. Однак від початків існування самостійної Польщі активно розгорнулася політика колонізації, яка головно була спрямована на культурно-освітню сферу та проходила під гаслами захисту державотворчих інтересів Другої Речі Посполитої. Результати цієї політики в галузі освіти негативно відобразилися на загальному стані освіти національних меншин, зокрема українців, ускладнивши їм доступ до вищих (на підставі “Закону про вищі школи Польщі” 1920 р.) та середніх навчальних закладів (відповідно до наукових програм

1919 – 1925 pp.), а також учительських семінарій (на підставі законів 1922 та 1923 pp.).

Перспективним напрямом подальшого вивчення проблеми є дослідження політики органів законодавчої та виконавчої влади Польщі щодо шкільництва національних меншин.

Джерела та література

I. Dekret o kształceniu nauczycieli szkół powszechnych w Państwie Polskim // Dziennik Praw Państwa Polskiego. – 1919. – Nr 14. – Poz. 185. – S. 280 – 285.

II. Dekret z dnia 7 lutego 1919 roku o obowiązku szkolnym // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (далі – Dz.U.). – 1919. – Nr 14. – Poz. 147. – S. 192 – 197.

III. Manifest Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej z 7 listopada 1918 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до видан.: http://pl.wikisource.org/wiki/Manifest_Tymczasowego_Rz%C4%85du_Ludowego_Republiki_Polskiej_z_7_listopada_1918.

IV. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Zarządów i Dyrekcji prywatnych szkół średnich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie przepisów, dotyczących udzielania szkołom prywatnym zasiłków // Dz.U. – 1922. – Nr 1. – Poz. 7. – S. 6 – 10.

V. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów wszystkich Okręgów Szkolnych w sprawie zasiłków dla prywatnych szkół średnich // Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej (далі – Dz. U. Min. WRiOP). – 1923. – Nr 21. – Poz. 191. – S. 368.

VI. Okólnik Nr 6329/19. S. II. Do Dyrekcji wszystkich szkół średnich na terenie b. Królestwa Kongresowego, w sprawie programów naukowych // Dz.U. – 1919. – Nr 13. – Poz. 6. – S. 176 – 178.

VII. Program naukowy szkoły średniej. Projekt wypracowany przez Sekcję szkolnictwa średniego. – Warszawa : Tłocznia Wł. Łazarskiego, 1919. – 155 s.

VIII. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1920/22. – Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1923. – R. 1. – Cz. 2. – 376 s.

IX. Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1923. – Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1924. – R. 2. – Cz. 3. – 224 s.

X. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie zaprowadzenia nauki uzupełniającej w myśl Dekretu o obowiązku szkolnym // Dz. U. Min. WRiOP. – 1919. – R. 2. – Nr 9. – Poz. 4. – S. 246 – 247.

XI. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego, Łódzkiego i Białostockiego w sprawie stopniowej realizacji powszechnego nauczania // Dz. U. Min. WRiOP. – 1922. – R. 5. – Nr 26. – Poz. 292. – S. 456 – 459.

XII. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8 lutego 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze b. Galicji // Dz.U. – 1921. – Nr 16. – Poz. 97. – S. 222 – 226.

XIII. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Skarbu z dnia 30 maja 1923 r. w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych // Dz.U. – 1923. – Nr 73. – Poz. 574. – S. 852 – 855.

XIV. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 29 stycznia 1923 r. w sprawie egzaminów państwowych na nauczycieli szkół średnich // Dz.U. – 1923. – Nr 38. – Poz. 256. – S. 291 – 293.

XV. Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich // Dz.U. – 1920. – Nr 72. – Poz. 494. – S. 1277 – 1294.

XVI. Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o budowie publicznych szkół powszechnych // Dz.U. – 1922. – Nr 18. – Poz. 144. – S. 285 – 286.

XVII. Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych // Dz.U. – 1922. – Nr 18. – Poz. 143. – S. 282 – 283.

XVIII. Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej // Dz.U. – 1921. – Nr 44. – Poz. 267. – S. 633 – 658.

XIX. Ustawa z dnia 26 września 1922 r. dotycząca kwalifikacji zawodowych do nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych // Dz.U. – 1922. – Nr 90. – Poz. 828. – S. 1551 – 1553.

1. Алексієвєць Л. Розвиток освіти на польських землях у 1918 – 1926 рр. / Леся Алексієвєць // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. – Рівне : РДГУ, 2008. – Вип. 14. – С. 235 – 238.

2. Василюк А. Реформування шкільної освіти Польщі на початку ХХ століття [Електронний ресурс] / Алла Василюк. – Режим доступу : http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/ispu_kiovst_Demyanenko/300.html.

3. Галай М. Політика Другої Речі Посполитої у галузі початкової освіти в 1918 – 1924 роках (за матеріалами Тернопільського воєводства) [Електронний ресурс] / Микола Галай // Мандрівець. – 2012. – № 5. –

С. 40 – 44. – Режим доступу : http://journal.mandrivets.com/images/file/Hala12_5.pdf.

4. Галай М. Польська система підготовки вчителів у 1918 – 1932 роках [Електронний ресурс] / Микола Галай // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2011. – Вип. 31. – С. 281 – 286. – Режим доступу : http://www.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=page/issues/31/galai.pdf.

5. Завгородня Т. Підвищення професійної кваліфікації вчителів Галичини (1919 – 1939 роки) : дидактичний аспект / Тетяна Завгородня. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 88 с.

6. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі : Від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. – 752 с.

7. Лаврецький Р., Юрейко П. Модернізація історичної освіти у Львівському університеті на тлі освітніх реформ міжвоєнної Польщі / Р. Лаврецький, П. Юрейко // Наукові зошити історичного факультету. Львівський національний університет імені Івана Франка : збірник наукових праць. – Львів, 2013. – Вип. 14. – С. 263 – 272.

8. Gawryszewski A. Ludność Polski w XX wieku / Andrzej Gawryszewski. – Warszawa : Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego, 2005. – 624 s. – (Monografie 5).

9. Gumuła T., Majewski S. Prywatne szkolnictwo średnie ogólnokształcące w Drugiej Rzeczypospolitej – organizacja i zasięg społecznego oddziaływania / T. Gumuła, S. Majewski // Rozprawy z dziejów oświaty / red. J. Miąso. – Warszawa : Wydawnictwo IHN PAN, 1994. – Т. 36. – S. 111 – 150.

10. Juško E. Wdrażanie powszechności nauczania w II Rzeczypospolitej w pierwszych latach istnienia szkół powszechnych [Електронний ресурс] / Edmund Juško. – S. 1 – 16. – Режим доступу : https://www.kul.pl/files/803/biblioteczka_cyfrowa/jusko_wdrazanie_powszechnosci.pdf.

11. Kształcenia nauczycieli szkół powszechnych (podstawowych) lata 1918 – 1939 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sites.google.com/site/ksztalcenienauczycieli/organizacja-ksztalcenia-nauczycieli/lata-1918-1939>.

12. Trzebiatowski K. Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1918 – 1932 / Klemens Trzebiatowski. – Wrocław; Warszawa; Kraków : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1970. – 367 s.

Руда Оксана. Образовательная политика Второй Речи Посполитой в 1918 – 1924 гг. В статье освещена политика Второй Речи Посполитой в образовательной сфере в 1918 – 1924 гг.

Исследована нормативно-правовая база регулирования деятельности образовательных учреждений Польского государства, проанализированы основные тенденции развития и функционирования народных, средних и высших учебных заведений, а также учительских семинарий.

Ключевые слова: Вторая Речь Посполитая, образовательные учреждения, учительские семинарии, образовательная политика, нормативно-правовые акты.

Ruda Oksana. Educational policy of the Second Commonwealth of Poland in 1918 – 1924. The article highlights the policy of the Second Polish Republic in the sphere of education in 1918 – 1924. The legal framework regulating activities of educational institutions of Poland is investigated and the main trends in the development and functioning of public, secondary and higher educational institutions as well as teachers' seminaries are analyzed.

Key words: Second Commonwealth of Poland, educational institutions, teachers' seminaries, educational policies, regulations.